

Cauza C-700/22**Cerere de decizie preliminară****Data depunerii:**

15 noiembrie 2022

Instanța de trimitere:

Nejvyšší soud (Republica Cehă)

Data deciziei de trimitere:

26 septembrie 2022

Reclamante:

RegioJet a. s.

STUDENT AGENCY k.s.

Pârâte:

České dráhy, a.s.

Správa železnic, státní organizace

Česká republika, Ministerstvo dopravy

[omissis] ORDONANȚĂ

Nejvyšší soud [Curtea Supremă, Republica Cehă] [omissis] în litigiul între reclamantele **a) RegioJet a.s.**, [omissis] **b) STUDENT AGENCY k.s.**, [omissis] și pârâtele **1) České dráhy, a.s.**, [omissis] **2) Správa železnic, státní organizace** [Administrația Căilor Ferate, organizație de stat], [omissis] **3) Česká republika – Ministerstvo dopravy** [Republica Cehă – Ministerul Transporturilor] privind rambursarea unui ajutor de stat acordat în mod ilegal și protecția împotriva concurenței neloiale în fața Městský soud v Praze [Tribunalul Municipal din Praga, Republica Cehă], cu numărul Cm 6/2015, privind recursul formulat de reclamante împotriva hotărârii Vrchní soud v Praze [Curtea Superioară din Praga, Republica Cehă] din 23 septembrie 2020, cu nr. 3 Cmo 10/2019-463, astfel cum a fost îndreptată prin încheierea din 3 decembrie 2020, cu nr. 3 Cmo 107/2019-501, și cu privire la recursul formulat de pârâta 1 împotriva acestei încheieri de îndreptare, a hotărât următoarele:

I. [omissis]

II. Nejvyšší soud [Curtea Supremă] **solicită** Curții de Justiție a Uniunii Europene, în temeiul articolului 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, să răspundă la următoarea întrebare preliminară:

Articolul 108 alineatul (3) ultima teză din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene trebuie interpretat în sensul că o instanță națională este obligată, în cadrul unei proceduri inițiate la cererea unui terț (un concurent), să dispună rambursarea de către beneficiar a ajutorului acordat cu încălcarea acestei dispoziții, chiar dacă (la data pronunțării hotărârii judecătorești) a expirat termenul de prescripție a prerogativelor Comisiei prevăzut la 17 alineatul (1) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului din 13 iulie 2015 de stabilire a normelor de aplicare a articolului 108 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, cu consecința că ajutorul acordat este considerat ajutor existent în sensul articolului 1 litera (b) punctul (iv) și al articolului 17 alineatul (3) din regulamentul menționat?

Motivare:

I.

Situația de fapt și procedurile desfășurate până în prezent în fața instanțelor cehe

1. În prezenta cauză este vorba (*inter alia*) despre un litigiu privind rambursarea unei prestații pecuniare care, în opinia reclamantelor, constituie un ajutor de stat ilegal acordat pârâtei 1 de către pârâta 2 cu participarea pârâtei 3.
2. Reclamantele, în calitate de concurente ale pârâtei 1, susțin că, în urma plății prețului de vânzare în temeiul contractului de vânzare a unei părți din întreprindere, încheiat la 26 iunie 2008 între pârâta 1, în calitate de vânzător, și pârâta 2, în calitate de cumpărător, s-a acordat un ajutor de stat ilegal în favoarea pârâtei 1, întrucât, pe de o parte, prețul de vânzare convenit a fost supraestimat cu suma indicată în cerere, iar, pe de altă parte, prin plata prețului de vânzare din bani publici, pârâta 1 a convertit în bani activele pe care le dobândise inițial din partea statului în scopul gestionării infrastructurii feroviare în interes public.
3. Prin hotărârea din 6 februarie 2019 [omissis], prima instanță (Městský soud v Praze [Tribunalul Municipal din Praga]) a respins cererea. În urma apelului formulat de reclamante, instanța de apel (Vrchní soud v Praze [Curtea Superioară din Praga]), prin hotărârea din 23 septembrie 2020 [omissis], a menținut hotărârea pe fond a primei instanțe.
4. Instanța de apel și-a motivat decizia prin faptul că Comisia nu a inițiat nicio procedură privind pretinsul ajutor ilegal și, prin urmare, termenul de prescripție prevăzut la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului expirase. În opinia instanței de apel, plata prețului de vânzare în cauză,

chiar dacă ar constitui ajutor de stat, ar trebui, prin urmare, să fie considerată ca fiind un ajutor de stat existent, instanța neputând dispune, așadar, rambursarea acestuia în temeiul articolului 108 alineatul (3) TFUE.

5. Reclamantele au formulat recurs împotriva hotărârii instanței de apel, susținând că legea a fost aplicată în mod greșit.

6. În cadrul procedurii de recurs, instanța de recurs a precizat că decizia sa în această cauză depinde de răspunsul la întrebarea dacă expirarea termenului de prescripție a prerogativelor Comisiei privind recuperarea ajutoarelor împiedică instanța națională ca, aplicând direct articolul 108 alineatul (3) TFUE, să dispună obligarea beneficiarului la rambursarea ajutoarelor care nu au fost notificate Comisiei în conformitate cu acest articol.

II.

Legislația națională aplicabilă

7. Soluționarea cauzei se bazează pe aplicarea unor dispoziții direct aplicabile ale dreptului Uniunii. Dispozițiile dreptului intern nu sunt aplicabile.

III.

Dispozițiile aplicabile ale dreptului Uniunii

8. În conformitate cu articolul 107 alineatul (1) TFUE, cu excepția derogărilor prevăzute de tratate, sunt incompatibile cu piața internă ajutoarele acordate de state sau prin intermediul resurselor de stat, sub orice formă, care denaturează sau amenință să denatureze concurența prin favorizarea anumitor întreprinderi sau a producerii anumitor bunuri, în măsura în care acestea afectează schimburile comerciale dintre statele membre.

9. În conformitate cu articolul 108 alineatul (1) TFUE, Comisia, împreună cu statele membre, verifică permanent regimurile ajutoarelor existente în aceste state. Comisia propune acestora măsurile utile cerute de dezvoltarea treptată sau de funcționarea pieței interne.

10. În conformitate cu articolul 108 alineatul (2) primul paragraf TFUE, în cazul în care, după ce părților în cauză li s-a solicitat să-și prezinte observațiile, Comisia constată că ajutorul acordat de un stat sau prin intermediul resurselor de stat nu este compatibil cu piața internă în conformitate cu articolul 107 sau că acest ajutor este utilizat în mod abuziv, aceasta hotărăște desființarea sau modificarea ajutorului de către statul în cauză în termenul stabilit de Comisie.

11. În conformitate cu articolul 108 alineatul (3) TFUE, Comisia este informată în timp util pentru a-și prezenta observațiile cu privire la proiectele care urmăresc să instituie sau să modifice ajutoarele. În cazul în care apreciază că un proiect nu este compatibil cu piața internă în conformitate cu dispozițiile articolului 107,

Comisia inițiază fără întârziere procedura prevăzută la alineatul precedent. Înainte de pronunțarea unei decizii finale, statul membru în cauză nu poate pune în aplicare măsurile preconizate.

12. În conformitate cu articolul 1 litera (b) punctul (iv) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului, în sensul acestui regulament, „ajutor existent” înseamnă ajutorul considerat ajutor existent în temeiul articolului 17 din regulament.

13. În conformitate cu articolul 1 litera (c) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului, în sensul acestui regulament, „ajutor nou” înseamnă orice ajutor, respectiv orice schemă de ajutor și orice ajutor individual care nu este ajutor existent, inclusiv modificările ajutoarelor existente.

14. În conformitate cu articolul 1 litera (f) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului, „ajutor ilegal” înseamnă un ajutor de stat nou, pus în aplicare cu încălcarea condițiilor prevăzute la articolul 108 alineatul (3) TFUE.

15. În conformitate cu articolul 17 alineatele (1) și (3) din Regulamentul (UE) 2015/1589, prerogativele Comisiei de recuperare a ajutorului sunt supuse unui termen de prescripție de 10 ani [alineatul (1)]. Orice ajutor pentru care termenul de prescripție a expirat este considerat ajutor existent [alineatul (3)].

IV.

Motivarea întrebării preliminare adresate

16. Pare oportun să se arate că întrebarea prezentată se referă numai la obligația beneficiarului de a rambursa ajutorul ca atare [și anume fără alte eventuale pretenții care decurg din acordarea ilegală a ajutorului în temeiul articolului 108 alineatul (3) TFUE, inclusiv, de exemplu, dobânzi pentru ajutorul acordat prematur sau daune-interese].

17. De asemenea, pare oportun să se sublinieze că, în speță, nu se pune problema de a stabili care este termenul de prescripție pentru dreptul (altfel întemeiat) la rambursarea ajutoarelor acordate ilegal în temeiul aplicării directe a articolului 108 alineatul (3) TFUE în acțiunea principală, ci dacă beneficiarul este obligat să ramburseze și astfel de ajutoare care, în temeiul articolului 108 alineatul (1) litera (b) punctul (iv) coroborat cu articolul 17 alineatul (3) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului, ca urmare a expirării termenului de prescripție prevăzut la acest din urmă articol, este considerat a fi un ajutor existent, și anume un ajutor căruia (cel puțin conform însăși formulării acestor dispoziții) nu i se aplică (cel puțin pentru viitor) articolul 108 alineatul (3) TFUE.

18. Dispozițiile de drept al Uniunii menționate nu oferă un răspuns care să nu lase loc niciunei îndoieli rezonabile la întrebarea privind efectul pe care termenul de prescripție a prerogativelor de recuperare a Comisiei, prevăzut la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului, îl are asupra obligației beneficiarului de a rambursa ajutorul acordat cu încălcarea articolului

108 alineatul (3) TFUE, la care (altfel) ar fi supus beneficiarul ca urmare a aplicării directe a dispoziției respective, sau la întrebarea dacă instanța națională este obligată să dispună respectarea acestei obligații [a se vedea considerentul (25) al Regulamentului (UE) 2015/1589 al Consiliului; a se vedea de asemenea, de exemplu, Hotărârea Curții din 11 iulie 1996, Syndicat français de l'Express International (SFEI) și alții/La Poste și alții, C-39/94, și Hotărârea Curții din 8 decembrie 2011, Residex Capital IV CV/Gemeente Rotterdam, C-275/10].

19. În considerentul (26) Regulamentului (UE) 2015/1589 al Consiliului se indică într-adevăr că, din considerente de securitate juridică, trebuie să se stabilească în ceea ce privește ajutorul ilegal un termen de prescripție de zece ani, după expirarea căruia recuperarea ajutorului să nu mai poată fi dispusă. Cu toate acestea, nu este clar dacă această limitare și consecințele sale se aplică numai la adoptarea unor eventuale decizii de către Comisie (în temeiul articolului 16 din regulamentul menționat) sau dacă unele dintre efectele acestei dispoziții se pot manifesta (de asemenea) în luarea deciziilor de către instanța națională în temeiul aplicării directe a articolului 108 alineatul (3) TFUE.

20. De asemenea, Comunicarea Comisiei privind asigurarea respectării normelor în materie de ajutoare de stat de către instanțele naționale (2021/C 305/01) precizează, pe de o parte, că Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului nu conține dispoziții referitoare la competențele și obligațiile instanțelor naționale (punctul 70), în timp ce, pe de altă parte, în comunicare se subliniază că, atunci când pun în aplicare normele privind ajutoarele de stat, rolul instanțelor naționale se limitează la a evalua dacă o măsură de ajutor constituie ajutor existent, caz în care instanța națională nu poate remedia încălcarea articolului 108 alineatul (3) TFUE (punctul 69).

21. Potrivit instanței de trimitere, dispozițiile de drept al Uniunii în cauză nu oferă, prin urmare, un răspuns clar la întrebarea în discuție (sau nu constituie un *acte clair*).

22. În mai multe hotărâri, Curtea s-a pronunțat cu privire la problematica și consecințele expirării termenului de prescripție a prerogativelor de recuperare ale Comisiei în temeiul articolului 17 alineatul (1) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului [sau, anterior, în temeiul articolului 15 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului 93 din Tratatul CE]. Aceste aprecieri au survenit însă în contextul unei situații de fapt diferite sau la evaluarea unor pretenții diferite de cele din prezenta cauză.

23. În Hotărârea din 5 octombrie 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich GmbH și alții/Finanzlandesdirektion für Tirol și alții, C-368/04, Curtea a formulat principiul general potrivit căruia regulamentul menționat codifică și susține practica Comisiei în materia examinării ajutoarelor de stat și nu conține nicio dispoziție referitoare la competențele și la obligațiile instanțelor naționale, care

rămân reglementate de dispozițiile tratatului, astfel cum au fost interpretate de Curte.

24. Ulterior, în Hotărârea din 16 aprilie 2015, Trapeza Eurobank Ergasias AE/Agrotiki Trapeza tis Ellados AE (ATE), C-690/13, Curtea a precizat că, potrivit articolului 1 litera (b) din Regulamentul nr. 659/1999, un ajutor poate fi calificat ca existent atunci când a fost acordat după intrarea în vigoare a tratatului în statul membru în cauză, însă a expirat termenul de prescripție de zece ani prevăzut la articolul 15 alineatul (3) din regulamentul menționat, astfel încât, în cazul în care se acordă un astfel de ajutor, statul membru nu este obligat să urmeze procedura de control prealabil prevăzută la articolul 88 alineatul (3) din Tratatul CE. Curtea s-a pronunțat în acest sens în contextul examinării unui ajutor sub forma unui privilegiu acordat unei bănci de utilitate publică constând în posibilitatea de a putea înscrie în mod unilateral o ipotecă în temeiul unei reglementări naționale din 1929 sau al evaluării chestiunii privind aplicarea sau neaplicarea reglementării naționale în cauză. Prin urmare, aceasta nu a avut în vedere obligația unei instanțe naționale, în urma unei acțiuni introduse de un concurent al acestui beneficiar, de a dispune rambursarea de către beneficiar a unui ajutor acordat sub formă pecuniară (sau rambursarea unei prestații pecuniare către instituția care a acordat-o).

25. Tribunalul de Primă Instanță al Comunităților Europene, în Hotărârea din 30 aprilie 2002, pronunțată în cauzele conexe T-195/01 și T-207/01, Government of Gibraltar/Comisia Comunităților Europene, a considerat că termenul de prescripție prevăzut la articolul 15 din Regulamentul nr. 659/1999 nu exprimă în niciun mod un principiu general potrivit căruia ajutoarele noi s-ar transforma în ajutoare existente, ci doar exclude recuperarea ajutoarelor acordate cu mai mult de 10 ani înainte de prima intervenție a Comisiei Europene.

26. Cu toate acestea, nici în acest caz, această afirmație nu a fost făcută în legătură cu evaluarea obligației instanței naționale de a dispune rambursarea de către beneficiar a unui ajutor pecuniar acordat în temeiul aplicării directe a articolului 108 alineatul (3) TFUE [sau a articolului 88 alineatul (3) din Tratatul CE], ci în contextul examinării unei decizii a Comisiei de a iniția procedura oficială de investigare în temeiul articolului 88 alineatul (2) din Tratatul CE și al Regulamentului nr. 659/1999.

27. În ceea ce privește natura termenului prevăzut la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului [sau la articolul 15 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului], Curtea s-a pronunțat și în Hotărârea din 5 martie 2019, Eesti Pagar AS/Ettevõtluise Arendamise Sihtasutus a Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium, C-349/17, și în Hotărârea din 30 aprilie 2020, Nelson Antunes da Cunha Lda/Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP), C-627/18. Astfel, aceasta a statuat că termenul de prescripție prevăzut de dispoziția respectivă se aplică numai prerogativelor de recuperare ale Comisiei și, prin urmare, nu poate fi aplicat procedurilor de recuperare a ajutoarelor ilegale desfășurate de autoritățile naționale competente.

28. În aceste hotărâri însă Curtea a analizat chestiunea relevanței termenului de prescripție prevăzut de dispoziția menționată în raport cu posibilitatea prescrierii pretențiilor (altfel eventual fondate) formulate în acțiunea principală în fața instanței naționale în temeiul articolului 108 alineatul (3) TFUE [sau în urma unei decizii a Comisiei în temeiul articolului 16 din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului]. Totuși, în prezenta cauză, decizia instanței de trimitere nu depinde de aprecierea temeiniciei excepției privind prescripția invocate de pârâta 1, în calitate de beneficiar al ajutorului, față de pretențiile (altfel eventual fondate) care decurg din articolul 108 alineatul (3) TFUE, ci de răspunsul la întrebarea dacă pârâta 1, în calitate de beneficiară a ajutorului, este obligată să ramburseze și un astfel de ajutor nenotificat care, ca urmare a expirării obiective a termenului menționat la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului, este (de acum înainte) considerat ajutor existent (chiar dacă nu a fost autorizat retroactiv).

29. În afară de simpla evaluare a consecințelor termenului de prescripție a prerogativelor Comisiei prevăzut la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului, pare, de asemenea, relevantă constatarea formulată de Curte în Hotărârea din 5 octombrie 2006, *Transalpine Ölleitung in Österreich GmbH și alții/Finanzlandesdirektion für Tirol și alții*, C-368/04, și în Hotărârea din 12 februarie 2008, *Centre d'exportation du livre français (CELF), Ministre de la Culture et de la Communication/Société internationale de diffusion et d'édition (SIDE)*, C-199/06, potrivit cărora o decizie a Comisiei Europene prin care un ajutor nenotificat este declarat compatibil cu piața internă nu are ca efect înlăturarea nelegalității unor acte care sunt nule întrucât adoptarea lor încalcă interdicția prevăzută la articolul 108 alineatul (3) TFUE. Curtea a constatat însă de asemenea că din acest articol nu rezultă că instanța națională trebuie să oblige beneficiarul să ramburseze ajutorul acordat (prematur) în situația în care Comisia Europeană a adoptat deja o decizie prin care a declarat acest ajutor compatibil cu piața internă. Acest fapt nu aduce atingere obligației beneficiarului de a plăti dobânzi pe durata situației ilegale sau de a repara prejudiciul cauzat de caracterul ilegal al ajutorului acordat.

30. În mod similar, în Hotărârea din 23 ianuarie 2019, *Presidenza del Consiglio dei Ministri/Fallimento Traghetti del Mediterraneo SpA*, C-387/17, Curtea a concluzionat că nici expirarea termenului de prescripție prevăzut la articolul 15 alineatul (1) din Regulamentul nr. 659/1999 nu poate avea ca efect regularizarea retroactivă a ajutoarelor de stat afectate de nelegalitate doar pentru că ele devin ajutoare existente în sensul articolului 1 litera (b) punctul (iv) din acest regulament și, prin urmare, lipsirea de orice temeii juridice a unei acțiuni în despăgubire care este introdusă împotriva statului membru în cauză de particulari și de concurenți afectați de acordarea ajutorului ilegal.

31. Totuși, nici în aceste hotărâri Curtea nu a abordat problema efectului pe care expirarea termenului de prescripție îl are asupra obligației beneficiarului de a rambursa ajutorul acordat (inițial) cu încălcarea articolului 108 alineatul (3) TFUE în temeiul aplicării directe a acestui articol.

32. Prin urmare, în opinia instanței de trimitere, dispozițiile de drept al Uniunii invocate nu constituie, în speță, un *acte éclairé*.

33. În consecință, se poate rezuma că esența întrebării prezentate constă în a stabili dacă (simpla) expirare a termenului de prescripție a prerogativelor Comisiei prevăzut la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului (inclusiv în cursul procedurii în fața instanței naționale), care are drept consecință faptul că ajutorul acordat este considerat ajutor existent în temeiul articolului 1 litera (b) punctul (iv) și al articolului 17 alineatul (3) din regulamentul menționat, exclude obligația instanței naționale de a dispune rambursarea de către beneficiar a ajutorului (nenotificat) în temeiul aplicării directe a articolului 108 alineatul (3) TFUE.

34. În soluționarea acestei întrebări, instanța de trimitere consideră, în primul rând, că o concluzie admisibilă (chiar dacă nu fără îndoieli rezonabile) este aceea potrivit căreia, dacă din aplicarea directă a articolului 108 alineatul (3) TFUE nu rezultă obligația instanței naționale de a dispune rambursarea de către beneficiar a unui ajutor acordat prematur în situația în care Comisia a adoptat deja o decizie prin care a declarat ajutorul respectiv ca fiind compatibil cu piața internă, este cu atât mai puțin posibil ca o instanță să impună o astfel de obligație în temeiul acestui articol în cazul în care, ca urmare a expirării obiective a propriului termen de prescripție, Comisia nu va adopta (sau nu mai poate adopta) o asemenea decizie.

v.

[omissis]